

Лекція №1

«Загальні основи педагогіки вищої школи»

План

1. Загальні основи педагогіки вищої школи.
2. Вища освіта як органічна складова системи неперервної освіти.
3. Основні принципи розвитку вищої школи.
4. Структура вищої освіти.
5. Сутність ступеневої освіти.

1. Загальні основи педагогіки вищої школи

Педагогіка вищої школи виникла на базі загальної [педагогіки](#) і цей термін пояснюється як галузь педагогічної науки, яка вивчає [педагогічні закономірності](#) й [засоби організації та здійснення освітнього процесу](#) (самоосвіти), навчання, виховання (самовиховання), розвитку (саморозвитку) і професійної підготовки студентів (слухачів) до певного виду діяльності й суспільного життя. Як і кожна галузь педагогічної науки, педагогіка вищої школи має свою мету, [предмет](#), завдання та об'єкт.

Щоб повноцінно говорити про предмет педагогіки вищої школи, насамперед з'ясуємо [мету](#), яка полягає в тому щоб розкрити перед студентами теоретичні підходи до вивчення педагогіки вищої школи як науки, окреслити її місце в структурі педагогічних наук, визначити предмет, завдання і [функції](#).

Н.В.Кузьміна так окреслює [предмет](#) педагогіки вищої школи: «Предметом вузівської педагогіки є визначення закономірностей управління такою педагогічною системою, мета якої — підготовка спеціалістів, здатних, виходячи з громадянських позицій, вирішувати виробничі чи наукові завдання і відповідати за їх вирішення». [Предмет](#) педагогіки вищої школи охоплює: а) вищий навчальний заклад як педагогічну систему; б) функціонування та ефективність педагогічного процесу у вищому навчальному закладі; в) педагогічну діяльність науково-педагогічних працівників, їхню професійно-педагогічну підготовку тощо.

З'ясувавши, що являє собою мета та предмет педагогіки вищої школи, окреслимо її основні [завдання](#). До них відносять:

- аналіз соціально-історичних характеристик системи вищої освіти;
- аналіз змісту, форм і методів навчання, розвитку і виховання студентів у вищому навчальному закладі;
- аналіз методів контролю і оцінки успішності студентів на основі системного підходу;
- розробка нових технологій навчання і виховання у вищому навчальному закладі;
- розкриття педагогічних закономірностей формування студентів як майбутніх фахівців.

Об'єктом педагогіки вищої школи є [система вищої освіти](#) і педагогічні процеси в ній. *Системою* прийнято називати функціональну структуру, діяльність якої підпорядковане певній меті. Фахівці, які включені до спільного виду діяльності, теж утворюють систему, в якій ця діяльність здійснюється. Отже, навчальні заклади і включені в спеціальну навчально-виховну діяльність спеціалісти утворюють педагогічну систему. До складових, що формують педагогічну систему, належать і основні [категорії](#) педагогіки: виховання, навчання, освіта, педагогічний процес, розвиток, формування людини. Крім цього до системи входять [стандарти](#), характеристики, прогнозування, моделі і ці складові взаємопов'язані.

Крім всього вище сказаного, педагогіка вищої школи має і [методологічне підґрунтя](#), що ґрунтується на 4 рівнях: філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому і технологічному, а також чітко розроблені методики та методи педагогічного дослідження. Зміст першого рівня – філософії – становлять загальні принципи пізнання й категоріальний апарат науки загалом. Другий рівень - загальнонаукова методологія – характерна для більшості наукових дисциплін її можна представити системним підходом, який відображає загальний зв'язок і взаємозумовленість явищ і процесів навколишньої дійсності. Він орієнтує дослідника і практика на необхідність трактувати явища життя, соціалізації і професійної підготовки людей як системи, які мають певну будову і свої закони функціонування. Третій рівень - конкретно-наукова методологія – це сукупність методів, принципів дослідження і процедур, які застосовують у тій чи іншій спеціальній науковій дисципліні. На цьому рівні розкривають проблеми, специфічні для наукового пізнання в педагогіці, і питання, висунуті на вищих рівнях методології. Четвертий рівень - технологічна методологія – це практика навчання й виховання людей, підготовки їх до діяльності, досвід копії роботи з людиною є джерелом інформації для педагогіки, критерієм істинності її висновків і рекомендацій. Саме технологічна методологія розкриває методику й технологію дослідження, тобто набір процедур, які забезпечують одержання достовірного емпіричного матеріалу та його первинне опрацювання.

2. Вища освіта як органічна складова системи неперервної освіти

Аналізуючи основи педагогіки можна сказати, що вища освіта є органічною [складовою](#) неперервної освіти. Чому?

По-перше, [неперервна освіта](#) – це система поглядів на освітню практику, яка проголошує навчальну діяльність людини як невід'ємну і звичайну складову частину її способу життя у будь-якому віці. Вона передбачає необхідність добудови освітнього шляху новими сходишками, розрахованими на всі періоди дорослого життя. Згідно із [Законом України “Про вищу освіту”](#), вища освіта – рівень освіти, який

здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, що ґрунтується на повній загальній середній освіті і характеризується як формальна частина неперервної освіти, оскільки є інтегральним елементом життя людини, тому що поєднує базове та додаткове навчання.

По-друге, у вищій освіті відбиваються два чинники неперервної освіти: „вертикальна інтеграція” – наступність ступенів формальної освіти та „горизонтальна інтеграція” – співвіднесеність освіти, отримуваної поза формальною освітньою системою (неформальна освіта), з освітою у межах навчальних закладів і спеціально організованих програмах (формальна освіта).

По-третє, як органічна складова неперервної освіти вона також виконує наступні функції: компенсуючу – заповнення прогалин у базовій освіті; адаптивну – оперативна підготовка й перепідготовка в умовах мінливої виробничої і соціальної ситуації; розвивальну (акмеологічні) – задоволення духовних запитів особистості, потреб творчого зростання та підпорядковується наступним принципам: гуманістичному характеру; широкому демократизму; всезагальності; інтеграції; гнучкості навчальних планів і програм, альтернативності способів організації навчального матеріалу.

3. Основні принципи розвитку вищої школи

Відомо, що вища освіта спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, практичної підготовки фахівців, які мають визначати темпи і рівень науково-технічного, економічного та соціально-культурного прогресу, формування інтелектуального потенціалу нації на всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства. Вона має стати могутнім фактором розвитку духовної культури українського народу, відтворення продуктивних сил України. Для того, щоб це забезпечити, було сформульовано основні принципи розвитку вищої школи. До них належать:

- доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою;
- рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку;
- гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей;
- органічний зв'язок зі світовою та національною історією, культурою, традиціями;
- незалежність освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій;
- науковий, світський характер освіти;
- інтеграція з наукою і виробництвом;

- взаємозв'язок з освітою інших країн;
- гнучкість і прогностичність системи освіти;
- єдність і наступність системи освіти;
- безперервність і різноманітність освіти;
- поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті.

4. Структура вищої освіти

Вища освіта є складовою частиною системи освіти, функціонування якої регулюється законами [України "Про освіту"](#) та "Про вищу освіту".

[Система вищої освіти](#) - це сукупність вищих закладів освіти, які забезпечують фундаментальну наукову, професійну і практичну підготовку, здобуття випускниками освітньо-кваліфікаційних рівнів, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовку та підвищення кваліфікації.

На даний час, відповідно до рівня підготовки, матеріально-технічного забезпечення та наявності науково-педагогічних кадрів, для визначення статусу вищих навчальних закладів установлено чотири рівні акредитації:

- перший рівень - технікум, училище та інші вищі навчальні заклади прирівняні до них;
- другий рівень - коледж та інші, прирівняні до нього вищі навчальні заклади;
- третій і четвертий рівні (залежно від результатів акредитації): університет, інститут, академія, консерваторія.

[Структуру](#) освіти можна подати у вигляді наступної схеми:

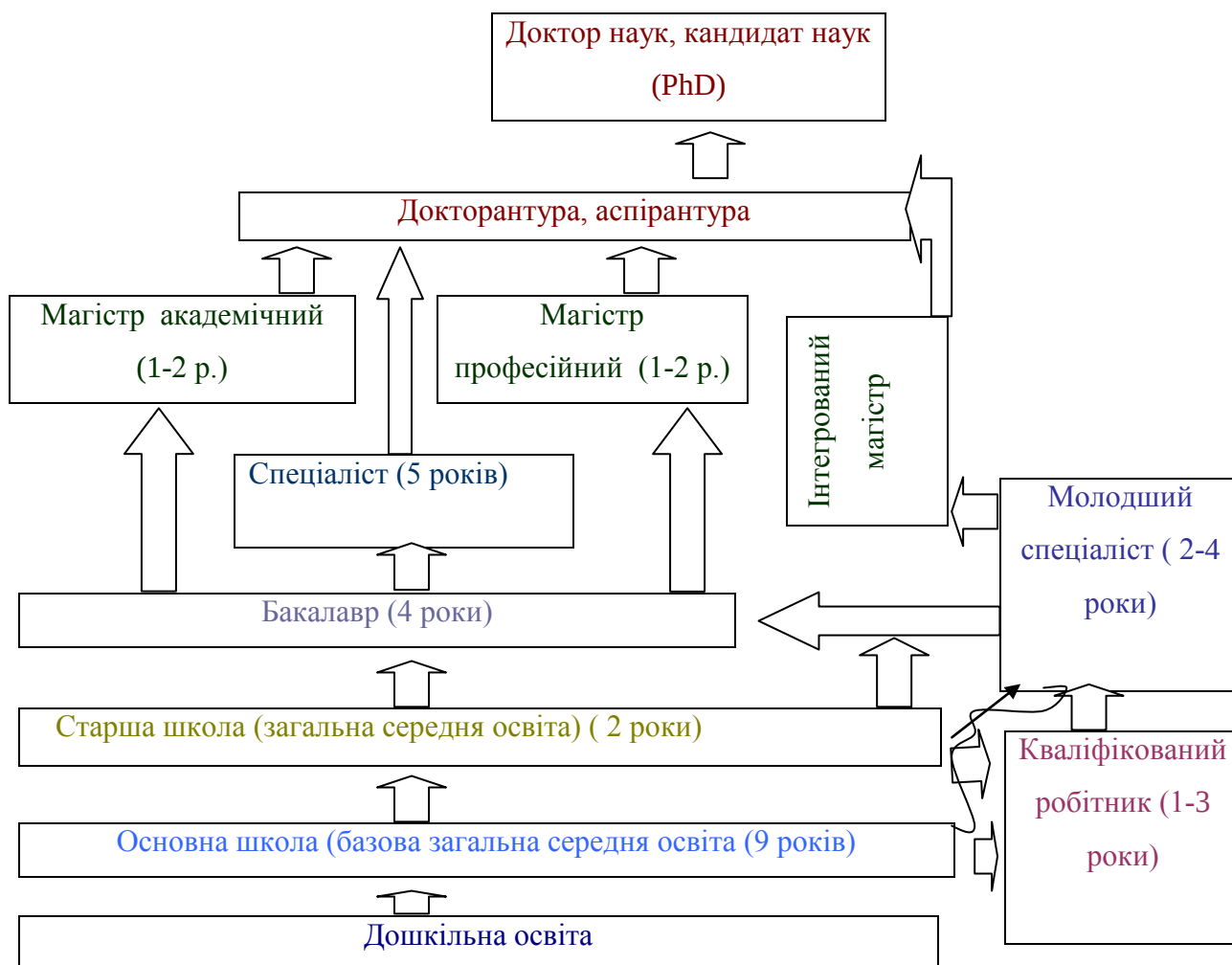

Рис 1. Модернізований варіант структури освіти

5. Сутність ступеневої освіти

Згідно із законом України „Про освіту”, прийнятого у 1996 р., сьогодні в нашій державі функціонує чотириступенева система підготовки майбутніх фахівців. Проте проект нового Закону України „Про вищу освіту” передбачає низку змін у структурі вищої освіти з метою наближення її до європейських стандартів.

Як свідчить досвід, ступенева підготовка фахівців має ряд переваг:

- дозволяє громадянам здобувати освіту відповідно до розумових та професійних здібностей, індивідуальних можливостей та бажання;
- пропонує особистості альтернативи щодо вибору змісту та рівня освіти, забезпечує мобільність при її здобутті.

Аналіз наукових праць переконує, що багаторівнева вища освіта як явище існує з часів середньовічних університетів. Сам же термін з’явився лише в 60-ті роки ХХ століття як намагання теоретично впорядкувати аналітичні розвідки щодо спільних та відмінних ознак у європейській та світовій вищій освіті. Її ефективність визначається забезпеченням можливості створення нових об’єктів предметної діяльності випускниками вузу, їх здатністю отримувати якісно нові результати.

Ступеневість вищої освіти полягає у здобутті різних [освітньо-кваліфікаційних рівнів](#) на відповідних етапах (ступенях) вищої освіти і вона може бути реалізована як безперервна програма підготовки. Виходячи із структури вищої освіти, її перший ступінь передбачає отримання кваліфікації „молодший спеціаліст”; другий – кваліфікації „бакалавр” (базова вища освіта); третій – кваліфікації „спеціаліст”, „магістр” (повна вища освіта).

Згідно зі статтею [1 закону України „Про вищу освіту”](#) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти – характеристика вищої освіти за ознаками ступеня сформованості знань, умінь та навичок особи, що забезпечують її здатність виконувати завдання та обов'язки (роботи) певного рівня професійної діяльності. У статті 8 Закону України „Про вищу освіту” визначено особливості освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки фахівців.

Так, молодший спеціаліст – це освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула неповну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для здійснення виробничих функцій певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Бакалавр, зазначається у статті 8 Закону України „Про вищу освіту”, – це освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні і спеціальні уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Спеціаліст, згідно зі статтею 8 [Закону України „Про вищу освіту”](#), – це освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Магістр – це освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Контрольні запитання

1. Назвіть основні рівні [методології](#) педагогіки вищої школи.
2. Поясніть поняття «[неперервної освіти](#)».
3. Сформулюйте основні [принципи](#) розвитку вищої школи.
4. Коротко охарактеризуйте чотири [рівні](#) акредитації.
5. У чому полягає [ступеневість](#) вищої освіти ?

Список використаних джерел

1. <http://pidruchniki.ws/>
2. <http://archive.nbuv.gov.ua/>
3. <http://studentam.net.ua/>
4. <http://www.belani.narod.ru/>
5. <http://bib.convdocs.org/>
6. <http://ac.opu.ua/>
7. <http://ukped.com/>
8. <http://zakon4.rada.gov.ua/>
9. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.
10. Лекції з педагогіки вищої школи: навчальний посібник / за ред.. В.І. Лозової – Харків: «ОВС», 2006. – 496 с.
11. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник – К.:»Академвидав», 2006. – 352 с.(Альма-матер)
12. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник – К.: «Либідь», 1998 – 560с.
13. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник/ З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін.; за ред. З.Н. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 399с.

